

LIKKUTEI TORAH • PARSHAS BAMIDBAR • MAAMAR 10

ביאור מעט ע"פ וארשתיך לי

Breve explicación de “Y te desposaré conmigo”

DEDICADO EN HONOR DE

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

El padre del Rebe, Reb Levi Itzjak

LikuteiTorah.com

LA PARASHÁ JASÍDICA

likuteitorah.com/es/likutei-torah/bamidbar/10/

1 ביאור מעט ע"פ וארשתיך לי

Una breve explicación de [el versículo] «Y te desposaré conmigo».

2 בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך חצרות הביא מ"ש בזהר ס"פ ויחי (דרמ"ח ע"ב) ע"פ כלתה נפשי

לחצרות ה', ובתי בראי אינון אקרון חצרות ה' ועפ"י [ועל פי זה] פי'

En el Pardés, en Erjéi HaKinuyim, bajo la entrada "Jatzerot" (patios), cita lo que está escrito en el Zóhar al final de Parshat Vayeji (folio 248b), sobre [el versículo] "Mi alma desfallece por los patios de Havaia": "Y las casas exteriores (batei bara'ei) son las que se llaman 'los patios de Havaia'". Y sobre esta base explica

שהם הז"ת [הז' תחתונות] דאצי' כי כמו שהחצר בית שער לבית כן הז"ת [הז' תחתונות] הם בית שער לג' ספירות העליונות.

que son las siete Sefirot inferiores de Atzilut (Emanación): pues, así como el patio es una entrada a la casa, las siete Sefirot inferiores son una entrada a las tres Sefirot superiores.

3 ועמשי"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] ע"פ ויושט המלך לאסתר. נת' [נתבאר] החילוק בין חצר לבית שאין המלך דר

בקביעות בחצר כמו בבית.

Y vean lo escrito más arriba sobre [el versículo] "Y el rey extendió [el cetro] hacia Ester". [Allí] se explicó la diferencia entre un patio y una casa: que el rey no vive permanentemente en el patio como [lo hace] en la casa.

וזה י"ל [יש לומר] ג"כ בענין ז"ת [ז' תחתונות] לגבי ג"ר [ג' ראשונות] והוא כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] הובא בסש"ב

[בספר של בינונים] פל"ה שאור א"ס ב"ה אינו מתייחד אפילו בעולם האצילות אלא ע"י התלבשותו תחלה

בספירת חכמה כו'

Y esto también puede decirse de las siete Sefirot inferiores en relación con las tres primeras Sefirot. Así está escrito en Etz Chaim, citado en Sefer Shel Beinonim (Tanya), capítulo 35: que la Luz Infinita (Or Ein Sof), bendito sea, no se une ni siquiera en el Mundo de Atzilut sino después de revestirse primero en la sefirá de Jojmá (sabiduría), etc.

נמצא עיקר השראת והתגלות אור א"ס הוא בחכמה עילאה ונקי איהו וחייהי חד וע"י החכמה נמשך ומתלבש במדות ונקי איהו וגרמוהי.

Resulta que la morada y revelación principales de la Luz Infinita se encuentran en la Jojmá suprema, y esto se llama «Él y Sus fuerzas vitales son uno»; y mediante Jojmá, la Luz Infinita desciende y se reviste en los atributos emocionales (midot), y esto se llama «Él y Sus vasijas» (ihu vegarmohi).

4 וזהו דאורייתא דמחכמה נפקת נקי היכלא עילאה דקב"ה [דקודשא בריך הוא] שהמלך דר בו בקביעות וא"א [ואבא ואימא] הם תרין ריעין דלא מתפרשין.

Y esto explica [por qué] la Torá, que “brota de Jojmá”, es llamada “el palacio superior (heijala ilaá) del Santo, bendito sea”, en el que el Rey mora permanentemente; y Aba e Ima (Jojmá y Biná) son “dos compañeros que nunca se separan”.

אבל הז"ת [הזי תחתונות] נקי חצרות. ופי' חצר החיצונה וחצר הפנימית י"ל [יש לומר] לפי זה [שהן חיצונית הכלים דז"א ופנימית הכלים וכעין מ"ש בלקוטי הש"ס [הששה סדרים] להאריז"ל [להאריזי זכרוננו לברכה] ד"ח ע"א דע כי הנצח וההוד נקראים בתי בראי

Pero las siete inferiores [Sefirot] son llamadas “patios”. Y puede decirse que, según esto, el patio exterior y el patio interior son la dimensión exterior (jitzoniut) de las vasijas de Zeir Anpín (los atributos emocionales) y la dimensión interior (pnimiut) de las vasijas; algo similar a lo escrito en Likkutei HaShas del Arizal, folio 8a: “Debes saber que Nétzaj y Hod son llamados ‘las casas exteriores’ (batei baraei),

אבל פנימיותם עצמם נקי גוואי, ובוהר פ' לך דצ"ד ע"ב ע"פ ישכון חצריך נתבאר דחצריך הם ציון וירושלים שהם יסוד ומלי (כמ"ש במק"מ [במקדש מלך] שם עיין בזהר פ' ויחי דרי"ט ע"א).

pero su propia dimensión interior es llamada ‘lo interior’ (gavaei)”. Y en el Zohar, Parshas Lech Lecha, folio 94b, sobre [el versículo] “morará en Tus patios”, se explica que “Tus patios” son Tzión y Jerusalén, que corresponden a Yesod (fundamento) y Maljut (soberanía) (como está escrito allí en el Mikdash Melej; véase el Zohar, Parshas Vayechi, folio 219a).

וי"ל [ויש לומר] דב' בחי' אלו הן חצר החיצונה וחצר הפנימית והוא כמבואר במ"א ע"פ כרוב אחד מקצה מזה הוא ז"א דאצילות

Y puede decirse que estos dos niveles son el patio exterior y el patio interior. Esto es como se explica en otro lugar sobre [el versículo] “un querubín en un extremo, de este lado”: [este] es Zeir Anpín de Atzilut,

שהוא ירידת אור א"ס מלמעלה למטה והמלי הוא מקור ביי"ע ושרשם שבאצילות כו' לכן המלי נקי חצר החיצונה שהוא מקור הנבראים.

que es el descenso de la Luz Infinita de arriba hacia abajo; y Maljut es la fuente de Beriá, Yetzirá y Asiá, así como de su raíz en Atzilut, etc. Por eso Maljut es llamada el patio exterior, pues es la fuente de los seres creados.

אבל יסוד ז"א הוא בחי חצר הפנימית הפונה קדים כו' (וכה"ג [וכהאי גוונא] פי' במאורי אור אות ח' סי' נ').

Pero Yesod de Zeir Anpín es el nivel del patio interior, "que mira hacia el este", etc. (Algo similar se explica en Meorei Or, letra jet, sección 50).

וזהו כלתה נפשי לחצרות ה' ועמ"ש במ"א ע"פ כי תשמע בקול כו' לעשות הישר כו' דחצר החיצונה הוא פסוד"ז [פסוקי דזמרה] וחצר הפנימית היא ק"ש [קריאת שמע]

Y esto es [lo que significa] "Mi alma anhela los patios de Havaíá". Véase también lo escrito en otro lugar sobre [el versículo] "Cuando escuches la voz", etc., "para hacer lo recto", etc.: el patio exterior es Pesukei deZimra (los Versículos de Alabanza), y el patio interior es el Shemá,

כי בפסוד"ז [בפסוקי דזמרה] נזכר גדולתו ית' ממה שהוא מחיה עולמות ומלאכים כמ"ש הללו את ה' מן השמים כו' כל מלאכיו כו' הללוהו ברכיע עוזו כו' אשר מקור חיותן נקי חצר החיצונה.

pues en Pesukei deZimra se habla de Su grandeza, bendito sea, en cuanto Él da vida a los mundos y a los ángeles, como está escrito: "Alaben a Havaíá desde los cielos", etc., "todos Sus ángeles", etc., "Alábenlo en el firmamento de Su poder", etc.; y la fuente de su fuerza vital es llamada el patio exterior.

אבל ק"ש [קריאת שמע] שבה נאמר קבלת עול מלכות שמים ועול מצות זהו בחי חצר הפנימית הפונה קדים שהתורה נקי משל הקדמוני קדמונו של עולם כו' ועמ"ש מענין זה ג"כ בד"ה ויקהל משה.

Pero el Shemá, en el que se recita la aceptación del yugo del reinado del Cielo y del yugo de las mitzvot, corresponde al nivel del patio interior «que mira hacia el este (kadim)»; pues la Torá es llamada «la parábola del Antiguo (hakadmoni)», Aquel que precede al mundo (kadmono shel olam), etc. Y véase también lo escrito sobre este tema en el discurso que comienza «Y Moshe reunió».

ובזהר פ' נח (דע"ה ב') לפי המק"מ [המקדש מלך] שם משמע דחצר הפנימית הוא עולם הבריאה וחצר החיצונה הוא עולם היצירה.

Y en el Zohar, Parashat Noaj (folio 75b), según la explicación del Mikdash Melej allí, se da a entender que el patio interior es el Mundo de Beríá (Creación), y el patio exterior es el Mundo de Yetzirá (Formación).

וכן בזהר פ' חיי שרה (דקכ"ט ע"ב) ע"פ ישכון חצריך משמע דחצר נקי עולם היצירה כמ"ש במק"מ [במקדש מלך] וזהו ענין פסוד"י [פסוקי דזמרה] שהוא תפלת היצירה.

Y asimismo, en el Zohar, Parashat Jayei Sara (folio 129b), sobre [el versículo] «habitará en Tus patios», se da a entender que el Mundo de Yetzirá es llamado «patio», como está escrito en el Mikdash Melej. Y este es el sentido de Pesukei deZimra, que es la plegaria de Yetzirá.

ולפ"י [ולפי זה] ק"ש [קריאת שמע] שנקרא חצר הפנימית היינו עולם הבריאה. ובית זהו תפלת שמו"ע [שמונה עשרה] שהוא בחי' אצילות ת והיינו כי אצי' הוא בחי' חכמה דכללות העולמות וזהו בחכמה יבנה בית כו'.

De acuerdo con esto, el Shemá, que es llamado el patio interior, corresponde al Mundo de Beríá. Y la «casa» es la plegaria de Shemoneh Esreh, que corresponde al nivel de Atzilut. Es decir, Atzilut corresponde a Jojmá de los mundos en su expresión general y colectiva; y este es [el sentido de] «Con sabiduría se construye una casa», etc.

5 ואף גם לפי זה אינו סותר למשנ"ת [למה שנתבאר] לעיל דחצרות ה' הן בעולם האצילות כי באצילות עצמו יש ג"כ אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה] אשר הכתר או החכמה נקי אצילות שבאצילות ובניה וז"א ונוקי [ונוקבא] נקי בי"ע שבאצילות ועמ"ש מזה בד"ה

E incluso según esta explicación, no contradice lo explicado antes: que “los atrios de Havaíá” están en el Mundo de Atzilut. Pues en Atzilut mismo también hay Atzilut, Beríá, Yetzirá y Asiá: Kéter (la Corona) o Jojmá se llama Atzilut de Atzilut, y Biná, Zeir Anpín y Nukvá se llaman Beríá, Yetzirá y Asiá de Atzilut. Y véase lo escrito sobre esto en el discurso que comienza

להבין מ"ש בהגדה מצה זו כו' ולכן שייך חצרות בבי"ע ממש וגם באצילות כו', ובר"ח [ובראשית חכמה]
שער הקדושה פ"ב [פרק ב'] פ"י בכוונת הזהר ס"פ נח הנ"ל ששער החצר הפנימית הוא אור האצילות
שביום השבת הוא נפתח כו'

“Para comprender lo dicho en la Hagadá: ‘Esta matzá...’”, etc. Por eso, el término “atrios” se aplica a Beríá, Yetzirá y Asiá propiamente dichos, y también a Atzilut, etc. Y en Reishit Jojmá, Shaar HaKedushá, capítulo 2, explica la intención del Zóhar al final de Parashat Noaj, citado antes: que “la puerta del atrio interior” es la luz de Atzilut, que se abre en Shabat, etc.

ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער השבת פכ"ד שבשבת מאיר א"פ [אור פנימי] עצמו של אצילות בבריאה,
ועיין מזה בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ר"פ וארא [בדף כ"ג ע"ב]

Y véase Pri Etz Jaim, Shaar HaShabat, capítulo 24: que en Shabat la luz interior (or pnimi) de Atzilut mismo ilumina en Beríá. Y véase sobre esto en el Ramaz, al comienzo de Parashat Vaerá (en el folio 23b):

שבבריאה יש ב' בחינות א' הוא האור שבעצם יקרא בשם בריאה והב' הוא אור אימא דאצילות המאיר
בה והיינו פנימיות ותוכיות הבריאה שמאיר ביום השבת עכ"ל [עד כאן לשונו]:

que en Beríá hay dos niveles: el primero es la luz que, por su esencia, se denomina Beríá; el segundo es la luz de Ima de Atzilut que ilumina en ella, es decir, la dimensión interior y el núcleo más profundo de Beríá, que ilumina en Shabat. Fin de la cita.

6 ב והנה לקרב אל השכל ענין חצר החיצונה וחצר הפנימית ובית המלך והוא ע"ד הנז' [הנזכר] לעיל כי
האותיות נקראו אבנים וצירופיהם נק' חצרות ובתים.

2. Ahora bien, para acercar al intelecto la cuestión del patio exterior, el patio interior y la casa del Rey: esto sigue la línea de lo mencionado arriba, que las letras son llamadas «piedras», y sus combinaciones, «patios» y «casas».

וידוע שיש אותיות הדבור ואותיות המחשבה, שאותיות הדבור יוצאים מהעלם אל הגילוי לחוץ לזולתו
ונעשה בחי' בפ"ע [בפני עצמו]

Y es sabido que hay letras del habla y letras del pensamiento: las letras del habla salen de lo oculto a lo revelado, hacia el exterior, para otro, y se convierten en una entidad separada;

וזהו ענין חצר החיצונה משא"כ אותיות המחשבה שהן בבחי' העלם והמחשבה היא מתאחדת עם הנפש המשכלת תמיד בלי פירוד ע"כ היא הנק' חצר הפנימית.

y este es el concepto del patio exterior. En cambio, las letras del pensamiento se encuentran en un estado de ocultamiento, y el pensamiento está unido constantemente al alma intelectual, sin separarse; por eso se lo llama patio interior.

7 ועמ"ש בד"ה מי מנה עפר יעקב בענין מחשבה ודבור שהם בחי' בריאה ויצירה כו' ע"ש.

Y véase lo escrito en el discurso que comienza "¿Quién contó el polvo de Yaakov?", acerca del pensamiento y el habla: que son los niveles de Beriá y Yetzirá, etc.; véase allí.

אך בחי' בית המלך שהוא ג"כ מאבנים ואותיות אלא שהמלך דר בו בקביעות משא"כ בחצר.

Pero [en cuanto al] nivel de la casa del rey, que también está hecha de piedras y letras, salvo que el rey reside en ella permanentemente, a diferencia del atrio:

הענין כמו עד"מ למטה האותיות הם מעלימים על השכל ואין עצמיות השכל מתגלה מתוך האותיות.

el asunto es como, a modo de analogía, sucede abajo: las letras ocultan el intelecto, y la esencia del intelecto no se revela a través de las letras.

8 ולפעמים שאין החכמה מתגלה כלל מתוך האותיות כמו מי שלומד בספר ומבין האותיות ואינו מבין הפשט ובאמת אפילו אותיות המחשבה אין עצמיות החכמה מתגלה בהן כלל.

Y a veces la sabiduría no se revela en absoluto a través de las letras, como sucede con quien estudia un libro y entiende las letras, pero no comprende el sentido sencillo. En verdad, ni siquiera en las letras del pensamiento se revela en absoluto la esencia de la sabiduría.

ולכן בריאה שהיא מחשבה היא בחינת בריאה יש מאין וכמ"ש בד"ה את שבתותי תשמרו בפ"י בורא קדושים ישתבח שמך כו'.

Por eso, Beriá (Creación), que corresponde al pensamiento, es el nivel de creación de algo a partir de la nada, como se explica en el discurso que comienza "Guardarán Mis Shabatot", acerca del significado de "Creador de seres santos; que Tu Nombre sea alabado", etc.

ולכן נק' בחי' האותיות למעלה בחינת חצר שאין המלך דר בו משא"כ בחי' בית המלך שהמלך דר בו בקביעות זהו בחי' האותיות שנמשך בהן גילוי עצמיות החכמה עילאה שלא יהיו האותיות מעלימים ומסתירים

Por eso, el nivel de las letras de Arriba se llama el nivel de un patio, donde el Rey no reside; en cambio, el nivel del palacio del Rey, donde el Rey reside permanentemente, es el nivel de las letras en las que se introduce la revelación de la esencia de la Jojmá suprema, de modo que las letras no la oculten ni la encubran

(ועמ"ש בענין קי"ס [קריעת ים סוף] בד"ה הנה ים סוף גבי והניף ידו על הנהר כו' ועמ"ש ע"פ אם בחקותי תלכו בענין אותיות החקיקה ואותיות הכתיבה כו' ע"ש), וכמ"כ [וכמו כן] עד"ז בעבודת ה' יש בחי' ישכון חצריך ובחי' נשבעה בטוב ביתך

(Y véase lo escrito acerca de la partición del Mar de los Juncos en el discurso que comienza “He aquí, el Mar de los Juncos”, sobre “Y agitará Su mano sobre el río”, etc.; y véase lo escrito sobre [el versículo] “Si caminan según Mis estatutos”, acerca de las letras grabadas y las letras escritas, etc.; véase allí). Del mismo modo, en el servicio a D'os hay el nivel de “habitará en Tus patios” y el nivel de “nos saciaremos con la bondad de Tu casa”,

דהיינו מי שהוא עוסק בתורה ותפלה ומכוין את לבו לאותיות שבהם לבדם זהו בחי' ישכון חצריך אף שהוא בחי' חצר הפנימית.

es decir, quien se dedica a la Torá y a la plegaria y dirige su corazón únicamente a las letras de ellas, se encuentra en el nivel de “habitará en Tus patios”, aunque este sea el nivel del patio interior.

אבל מי שמעמיק דעתו ושכלו להבין פירוש המלות שבתפלה עד מקום שידו מגעת וכן בעיון שכלו בעסק התורה זהו בחי' נשבעה בטוב ביתך דאורייתא היכלא עילאה דקוב"ה [דקודשא בריך הוא].

Pero quien profundiza su mente y su intelecto para comprender el significado de las palabras de la plegaria, hasta donde alcanza, y del mismo modo se sumerge con su intelecto en el estudio de la Torá, se encuentra en el nivel de “nos saciaremos con la bondad de Tu casa”, pues la Torá es “el palacio supremo del Santo, bendito sea”.

וזהו ענין כלתה נפשי לחצרות ה' שנק' כלה וארוסה לבד לפי שמקבלת רק מבחי' חצרות שהם האותיות לבד.

Y este es el sentido de “Mi alma desfallece por los patios de Havaíá”: se la llama novia (kalsá), y solo prometida, porque recibe únicamente del nivel de los patios, que son las letras solas.

וזהו ענין קדושין (וכנז' [וכנוכר] לעיל בפנים) שקדושין ומאמר ענין אחד הוא. ומאמר היינו אותיות התורה כו'

Y este es el sentido de kidushín, esponsales (como se mencionó antes en el texto principal): kidushín y maamar ("alocución") son un mismo asunto. Y maamar significa las letras de la Torá, etc.,

שהם בחי' מקיפים כמו טבעת קידושין כו' אבל בחי' עיון התורה שנקלט בנפשו השגת התורה שהיא טפת חכמה עילאה

que son el nivel de las [luces] circundantes (makifim), como el anillo de kidushín, etc. Pero el nivel del estudio contemplativo de la Torá, en el que la comprensión de la Torá, que es una gota de Jojmá suprema, queda absorbida en el alma,

וכן בתפלה להיות נקלט רוממות ה' אל תוך תוכו ופנימיותו בקרב איש ולב עמוק זהו נקרא בחי' נשואין שהוא בחי' פנימיות כו':

y asimismo en la plegaria, cuando la exaltación de D'os queda absorbida en lo más íntimo de su ser y en su interioridad, "en el interior del hombre, y en un corazón profundo": esto se llama el nivel de nisuín (matrimonio), que es el nivel de la dimensión interior (pnimiut), etc.

9 ג אך להבין מ"ש וארשתיך לי הנה יובן בהקדים פי' מ"ש במדרש שוחר טוב פרשה י"ט ע"פ מלא קרנך שמן ולך אשלחך אל ישי כו'

3. Pero para comprender lo que está escrito: "Y te desposaré conmigo", se entenderá primero explicando lo que se dice en el Midrash Shojer Tov, sección 19, acerca de [el versículo]: "Llena tu cuerno de aceite y ve; te enviaré a Ishai", etc.:

כל מקום שנאמר לי אינו זו לא בעוה"ז ולא בעוה"ב [בעולם הבא] וכ"ה ג"כ במדרש רבה פ' ויקרא פרשה ב' אינו זו לעולם כו'.

"Dondequiera que se dice 'para Mí' (li), no se aparta, ni en este mundo ni en el Mundo Venidero". Y así también se dice en el Midrash Rabá, Parshat Vayikrá, sección 2: "no se aparta jamás", etc.

10 ומבואר במ"א בפ' יתרו בביאור ע"פ זכור את יום השבת, בענין מאמר שמואל לשאול וגם נצח ישראל לא ישקר

Y se explica en otro lugar, en Parashat Yitró, en la explicación del versículo "Recuerda el día de Shabat", acerca de las palabras de Shmuel a Shaul: "Y también el Eterno de Israel no mentará

ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם, שזהו תשובה על שביקש שאול ממנו שתשוב לו המלוכה.

ni cambiará de parecer, pues Él no es un hombre para cambiar de parecer": esta fue la respuesta a la petición de Shaul de que la realeza le fuera devuelta.

11 והשיב לו שמואל שמאחר שכבר ניתנה לדוד אי אפשר להעביר המלוכה ממנו כי מלכות בית דוד נלקחה ממקום עליון שהיא מבחי

Shmuel le respondió que, puesto que ya se le había dado a David, era imposible quitarle la realeza; pues la realeza de la Casa de David fue tomada de un lugar elevado, que corresponde al nivel de

כי לא אדם הוא להנחם ולא כמלכות שאול שנלקחה מבחי אדם כו' מבחי חכמה ובבחי אדם שייך ימינא ושמאלא ונמשך ההשפעה לפי מעשה התחתונים וע"כ יש שינויים כו'

"porque Él no es un hombre (adam) para cambiar de parecer", y no como la realeza de Shaul, que fue tomada del nivel de adam ("hombre"), etc., del nivel de Jojmá. En el nivel de adam se aplican la derecha y la izquierda, y el flujo de influencia desciende de acuerdo con las acciones de los seres inferiores; por eso hay cambios, etc.

אבל למעלה מבחי אדם לית שמאלא בהאי עתיקא לפי שהוא המתנשא מימות עולם רם ונשא כו' וזהו ענין רמה קרני, ותרם כראים קרני כו'.

Pero por encima del nivel de adam, "no hay izquierda en este Atika (el Antiguo)", porque Él es "el exaltado desde los días de antaño", "alto y exaltado", etc. Y este es el sentido de "mi cuerno está exaltado" y "elevaste mi cuerno como el de un re'em", etc.

12 וזהו פי' וענין המדרש דכ"מ [דכל מקום] שנאמר לי אינו זו לעולם והיינו לפי שהוא מבחינת דלית שמאלא כו' וע"כ לא אדם הוא להנחם ואין שייך שינוי.

Y este es el significado y el contenido del Midrash según el cual, dondequiera que se dice "para Mí (li), ello nunca se aparta, jamás. Esto se debe a que corresponde al nivel de "no hay izquierda", etc.; por eso, "Él no es un hombre para que cambie de parecer", y no cabe en Él ningún cambio.

וא"כ מובן מזה דפי' לי הוא בחי' עתיקא וכן בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך לי פי' לי לעצמי שאינו מושג ואע"ג [ואף על גב] דפי'

Por lo tanto, se entiende que el significado de li corresponde al nivel de Atika. Asimismo, en el Pardes, en Erchei HaKinuyim, bajo la entrada "Li", explica que li significa "para Mí mismo", es decir, algo que no puede ser aprehendido. Y aunque explica

דהיינו בבחי' בינה לא תברא דכינה נקי ג"כ עתיקא לפעמים כמ"ש בזהר ס"פ קרח הוא דא עתיקא שהתגלות עתיק הוא בבינה כו'

que esto corresponde al nivel de Biná, ello no constituye una refutación, pues a veces Biná también es llamada Atika, como está escrito en el Zóhar, al final de Parshat Koraj: "Hu [Él]: esto es Atika"; pues la revelación de Atik se encuentra en Biná, etc.

וע' בע"ח [בעץ חיים] שער תיקון נוקבא ספ"ב [סוף פרק ב'] הטעם שנק' בינה הוא כו'. ועפ"י [ועל פי זה] יובן ג"כ ענין מ"ש וארשתיך לי דיהיו הקדושין לי ממש.

Véase también Etz Chaim, Shaar Tikkun Nukva, al final del cap. 2, [donde se explica] la razón por la cual Biná es llamada "Hu", etc. A la luz de esto, también se comprenderá el significado de lo escrito: "Y te desposaré para Mí": que el compromiso matrimonial será verdaderamente "para Mí".

והענין כי הנה אנו אומרים אשר קדשנו במצותיו והוא ג"כ לשון אירוסין וקדושין (כמ"ש הרד"א [הרב דוד אבודרהם] גבי ברכת נטילת ידים) וא"כ מהו שאנו מבקשים קדשנו במצותיך כו' לשון להבא. והלא כבר קדשנו במצותיו.

El asunto es el siguiente: decimos: "Que nos santificó con Sus mandamientos", y esto también es una expresión de erusín y kidushín (esponsales) (como escribe Rabí David Abudarham respecto de la bendición por el lavado de manos). Si es así, ¿qué significa que pidamos: "Santifícenos con Tus mandamientos", etc., en tiempo futuro? ¿Acaso no nos ha santificado ya con Sus mandamientos?

אך הענין דהנה מבואר במ"א בביאור ע"פ והיה לכם לציצית גבי וזכרתם את כל מצות דהמצות הן נקי מצות המלך דהיינו שהן בבחי' מלי דאצילות

Pero el asunto es el siguiente: se explica en otro lugar, en la explicación sobre [el versículo] "Y será para ustedes como tzitzit", respecto de "y recordarán todos los mandamientos", que las mitzvot son llamadas "los mandamientos del Rey"; es decir, corresponden al nivel de Maljut del Mundo de Atzilut;

אך שרשן הוא בז"א וע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] של האדם ממשיך להיות המצוה אברין דמלכא דז"א ועוד שממשיכים ג"כ מא"א [מאריך אנפין] בז"א כו' ע"ש.

pero su raíz está en Zeir Anpín, y mediante el despertar desde abajo de la persona se atrae [la luz], de modo que la mitzvá se convierte en "los miembros del Rey", de Zeir Anpín. Además, también se atrae desde Arij Anpín hacia Zeir Anpín, etc.; véase allí.

עוד נתבאר זה במ"א בענין ההפרש שבין זכירה ראשונה שאמר וזכרתם את כל מצות הוי' לזכירה שניה שאמר למען תזכרו כו' מצותי.

Esto también se explicó en otro lugar, en relación con la diferencia entre la primera mención del recuerdo, donde dice: "Y recordarán todos los mandamientos de Havaíá", y la segunda, donde dice: "A fin de que recuerden", etc., "Mis mandamientos".

דזהו ג"כ ב' בחי' הנ"ל שבמצות אך מ"מ מבואר משם הטעם שנק' בחי' הב' מצותי ממש שלמעלה משם הוי' לפי שהוא המשכת אור א"ס בעצמו בז"א

Pues también estos son los dos niveles de las mitzvot mencionados antes. Sin embargo, allí se explica por qué el segundo nivel se llama verdaderamente "Mis mandamientos", que está por encima del Nombre Havaíá: porque consiste en atraer la Luz Infinita (Or Ein Sof) misma hacia Zeir Anpín,

דהיינו שממשיך מבחי' חיה יחידה שלמעלה מהכלים וזהו אני הוי' שאני הוא בחי' הכתר והוא נמשך להיות הוי' והוא בחי' מצותי ממש.

es decir, se atrae del nivel de Jaiá y Yejidá, que está por encima de las vasijas. Y esto es [lo que significa] "Yo soy Havaíá": "Yo" (Aní) es el nivel de Kéter (la Corona), y este es atraído para convertirse en Havaíá; y este es el nivel de "Mis mandamientos" en sentido estricto.

ועיין מ"ש בביאור ע"פ וידבר אלקים דעשרת הדברות בענין זה דשרש המצות הוא המשכת א"א

Y véase lo escrito en la explicación sobre [el versículo] "Y habló Elokim", de los Diez Mandamientos, acerca de este tema: que la raíz de las mitzvot es la atracción de Arij Anpín

(ועיין מזה בביאור ע"פ ראיתי והנה מנורת זהב ועיין מזה באגה"ק [באגרת הקודש] בסופו ד"ה להבין מ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים]).

(y véase sobre esto en la explicación sobre [el versículo] "Vi, y he aquí un candelabro de oro"; y véase sobre esto en Iggeres HaKodesh, al final, en el pasaje que comienza "Para comprender lo escrito en Pri Etz Chaim").

ועד"ז י"ל [יש לומר] מה שאנו מבקשים קדשנו במצותיך אע"פ [אף על פי] שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו שכבר קדשנו.

Y de manera análoga puede explicarse por qué pedimos: "Santifícanos con Tus mandamientos", aunque decimos: "Quien nos ha santificado con Sus mandamientos", [es decir,] que ya nos ha santificado.

כי מה שכבר קדשנו היינו כמו שנמשכו המצות למטה בבחי' מלי' דאצילות המקבלת מז"א. אבל מה שאנו מבקשים קדשנו במצותיך היינו בחי' רמ"ח אברים דמלכא.

Pues el hecho de que ya nos ha santificado se refiere a las mitzvot tal como fueron atraídas hacia abajo, al nivel de Maljut de Atzilut, que recibe de Zeir Anpín. Pero lo que pedimos al decir "Santifícenos con Tus mandamientos" corresponde al nivel de los 248 miembros del Rey.

13 ועיקר המשכה זו היינו המשכת א"א בז"א וכמו האבר שממשיך החיות מהנפש ממש לתוכו כמו העין ממשיך גילוי כח הראיה כו'

Y la esencia de esta atracción hacia abajo es la atracción de Arij Anpín hacia Zeir Anpín; así como un miembro atrae hacia sí la fuerza vital de la propia alma, del mismo modo el ojo atrae la revelación de la facultad de la vista, etc.

ולע"ל [ולעתיד לבוא] שנאמר וארשתיך לי. היינו ז"א כשיהיה מתעלה בבחי' ומדרגת א"א ממש, לכן נק' לי.

Y en el Futuro por Venir, acerca del cual está dicho: "Y te desposaré conmigo": esto se refiere a cuando Zeir Anpín se elevará al nivel y rango del propio Arij Anpín; por eso se lo llama "conmigo" (li).

והיינו מ"ש במ"א בד"ה והיה מספר בני [בני ישראל] אשר לא ימד ולא יספר דמספר היינו בחי' המצות שנתנו במספר.

Y esto es lo que está escrito en otro lugar, en el discurso que comienza "Y el número de los hijos de Israel será... que no puede medirse ni contarse": que "número" se refiere al nivel de las mitzvot, que fueron dadas en un número,

שלע"ל [שלעתיד לבוא] יתעלו בבחי' ולתבונתו אין מספר כו' שהוא ענין התגלות א"א שהוא בחי' אין סוף. y que en el Futuro por Venir se elevarán al nivel de "y Su entendimiento no tiene número", etc., lo cual corresponde a la revelación de Arij Anpín, que es el nivel de Ein Sof (sin fin).

(ועמ"ש מזה ג"כ בביאור ע"פ מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל). וע"ז אנו מבקשים קדשנו במצותיך כו',

(Y véase también lo escrito acerca de esto en la explicación sobre "¿Quién contó el polvo de Yaakov y quién enumeró la cuarta parte de Israel?"). Y por esto pedimos: "Santifícenos con Tus mandamientos", etc.;

וזהו ג"כ בקשת כנס"י [כנסת ישראל] ישקני מנשיקות פיהו ופי' בזהר תרומה דקמ"ו סע"ב [סוף עמוד ב] מאן ישקני ההוא דסתים כו' ובמה בההוא רתיכא עילאה עיין מק"מ [מקדש מלך] שם.

y esta es también la súplica de la Congregación de Israel: "Que me bese con los besos de su boca". Y así se explica en el Zohar, Terumah, final del folio 146b: "¿Quién me besará? Aquel que está oculto", etc. "¿Y con qué? Con aquel carruaje supremo". Véase el Mikdash Melech allí.

14 וע"ז נאמר וארשת"ך לי. ולכן הוא לעולם. כי בקדושין דעכשיו שהם מבחינת אדם העליון שהוא בחי' ז"א אשר שם ישחוי"ג [יש חוי"ג] ימינא ושמאלא ע"כ יש ירידה כו',

Y acerca de esto está dicho: "Te desposaré conmigo"; por eso es "para siempre". Pues el desposorio de ahora, que proviene del nivel del Adam supremo, el nivel de Zeir Anpín, donde están Jésed y Guevurá, derecha e izquierda, da lugar, por lo tanto, a un descenso, etc.;

אכן לע"ל [לעתיד לבוא] שיהיה התעלות ז"א בבחי' עתיקא ממש וזהו לי ועי"ז הוא לעולם כי לית שמאלא כו'

pero en el Tiempo Venidero Zeir Anpín se elevará al nivel de Atiká mismo; esto es "conmigo", y por medio de ello será "para siempre", pues "no hay izquierda", etc.,

ולא אדם הוא להנחם כנ"ל ועמ"ש סד"ה וידעת היום והשבות מענין זה שכשהיום יש עליות וירידות לפי שהוא מבחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין]

y "Él no es un hombre para arrepentirse", como se mencionó antes. Y véase lo escrito al final del discurso que comienza "Y sabrás hoy, y lo llevarás [a tu corazón]", acerca de este tema: que hoy hay ascensos y descensos porque esto proviene del nivel de la luz que llena todos los mundos (memalé kol almin);

אבל לעתיד שיהיה גילוי סוכ"ע כו', ועיין בתד"א [בתנא דבי אליהו] ח"א [חלק א'] רפ"ו ע"פ ואהבת עולם אהבת"ך משמע שגבוה מבחינת אהבה רבה כמש"ש [כמה שכתוב שם] אהבה רבה אהבת"ך לא נאמר

pero en el Futuro se revelará la luz que circunda todos los mundos (sovev kol almin), etc. Y véase Tanna DeBei Eliyahu, Parte I, al comienzo del capítulo 6, sobre [el versículo] "Con amor eterno (ahavat olam) te he amado": de allí se entiende que es superior al nivel del gran amor (ahavá rabá), como está escrito allí: "No dice: 'Con gran amor te he amado',

אלא אהבת עולם אהבתיך שמא תאמר אהבת הקב"ה שלש שנים או אהבת עשר שנים או אהבת מאה שנים לכך נאמר אהבת עולם אהבתיך עכ"ל [עד כאן לשונו],

sino: 'Con amor eterno te he amado'. No sea que digas que el amor del Santo, bendito sea, dura tres años, o que es un amor de diez años, o un amor de cien años; por eso dice: 'Con amor eterno te he amado'". Fin de la cita.

והיינו על דרך המבואר כאן בפ"י וארשתיך לי לעולם שבחינה זו גבוה מאהבה רבה שהיא בז"א ועיין במא"א [במאורי אור] אות

Y esto concuerda con lo explicado aquí acerca del significado de "Te desposaré conmigo para siempre": que este nivel es superior al de ahavá rabá, que está en Zeir Anpín. Y véase Meorei Or, letra

א' סעיף ל"ז ובס"ב [ובספר של בינונים] פרק מ"ג דאהבה רבה גבוה מבחינת אהבת עולם, ויש ליישב דהנה יש ב' בחינת עולם מלי ובינה שהן שורש עוה"ז ועוה"ב [ועולם הבא]

álef, sección 37, y Sefer Shel Beinonim (Tanya), capítulo 43, donde se dice que ahavá rabá es superior al nivel de ahavat olam. Esto puede conciliarse: hay dos niveles de olam ("mundo"), Maljut y Biná, que son la raíz de este mundo y del Mundo Venidero

(כמ"ש בזח"א [בזהר חלק א] פ' בראשית ל"ד א' ויגש דר"י [דרכינו יצחק] ע"א ויצא קנ"ח ב' ור"פ וארא ק"ב א' ובפרדס ערך עולם הבא)

(como está escrito en el Zohar, Parte I, Parshas Bereishis, 34a; Vayigash, folio 210a; Vayetzei, 158b; y al comienzo de Parshas Va'era, 102a; y en el Pardes, bajo la entrada "el Mundo Venidero");

ואהבה רבה הוא בז"א כמ"ש במא"א [במאורי אור] שם ובפרדס ערך אהבה וא"כ אהבת עולם שבמלי' שהיא עלמא תתאה היא למטה מאהבה רבה שבתפארת

Y ahavá rabá está en Zeir Anpín, como está escrito allí en Meorei Or y en el Pardés, en la entrada "Ahavá" (amor). Por lo tanto, la ahavat olam que está en Maljut, que es el mundo inferior (alma ta-taá), está por debajo de la ahavá rabá que está en Tiféret (belleza);

אבל אהבת עולם עלמא עילאה דבינה היא למעלה מאהבה רבה וגם כי התגלות עתיק הוא בבינה pero la ahavat olam del mundo superior (alma ilaá), de Biná, está por encima de la ahavá rabá; y también porque la revelación de Atik está en Biná,

והוא בחינת אהבה בתענוגים גם יש לומר עוד ע"פ מ"ש בד"ה חכלילי עינים מיין כפי וענין אהבת עולם שלמטה מבחי' אהבה רבה

y ese es el nivel de "amor en los deleites" (ahavá beta'anuguim). También puede decirse algo más, de acuerdo con lo escrito en el discurso que comienza "Sus ojos están enrojecidos por el vino", acerca del significado y la naturaleza de la ahavat olam que está por debajo del nivel de la ahavá rabá:

דהיינו לפי שנמשכת מבחינת עולם משא"כ פי' לי לעולם לשון נצחיות ועמ"ש ע"פ שובה ישראל עד זהו ענין אהבת עולם שלמעלה מאהבה רבה.

es decir, porque se deriva del nivel de olam ("mundo"); en cambio, el significado de "para Mí por siempre (le'olam)" expresa eternidad. Y véase lo escrito sobre [el versículo] "Retorna, Israel, hasta...". Este es el significado de la ahavat olam que está por encima de la ahavá rabá.

15 ומזה יובן הא דבעינן בקדושין שיאמר לי דבעינן כדכתיב וארשתיק לי כו'. ועיין בזהר גדול ח"א [חלק א'] דט"ו ע"א פי' ג"כ וארשתיק לי בגין דינקא לימינא כו'

De esto se comprenderá por qué, para el kidushín (desposorio), se requiere que él diga "para mí" (li): porque se requiere [que sea] como está escrito: "Y te desposaré para Mí", etc. Véase también el Zóhar grande, parte I, folio 15a, que explica asimismo "Y te desposaré para Mí": "porque ella se nutre de la derecha", etc.

ושרש הענין היינו שתקבל מבחי' דלית שמאלא בהאי עתיקא וזהו טוב לחסות בה' מבטוח באדם כמ"ש במ"א דר"ל [דרוצה לומר] מבחינת אדם העליון כו'

Y la raíz del asunto es que ella reciba del nivel de "no hay izquierda en este Atiká". Y esto es [lo que significa]: "Es mejor refugiarse en Havaíá que confiar en el hombre (adam)", como se explica en otro lugar: que significa que es mejor que confiar en el nivel del Adam supremo, etc.

(ועיין עוד ברע"מ [ברעיא מהימנא] פ' תצא דרע"ז ע"א ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] שם ועמ"ש בפ' תצא ע"פ כי ההרים ימושו כו' וברית שלומי לא תמוט כו') והנה בחי' זו נמשך ע"י לבי ובשרי ירגנו אל כו'

(Véase también el Raaya Mehemna, Parashat Tetzé, folio 277a, y el Ramaz allí; y véase lo escrito en Parashat Tetzé sobre [el versículo] "Aunque los montes se aparten", etc., "pero Mi pacto de paz no será removido", etc.) Ahora bien, este nivel se atrae mediante "mi corazón y mi carne cantan a", etc.,

שהוא בחי הכלות אל מהותו ועצמותו ית' שלמעלה מעלה מבחי חצרות ה' שעיי' נמשך וארשתיך לי כו' וזהו ענין במקום שבע"ת [שבעלי תשובה] עומדים כו' וזהו ענין ורב טוב לבית ישראל.

que es el nivel de consumirse (kelot) en dirección a Su ser y esencia, bendito sea, muy, muy por encima del nivel de "los atrios de Havaia"; y por medio de esto se atrae "Y te desposaré para Mí", etc. Este es también el sentido de "En el lugar donde se encuentran los baalei teshuvá (quienes retornan)", etc.; y este es el sentido de "y la gran bondad para la casa de Israel".

וגם פי' וארשתיך לי לעולם שיהיה הגילוי למטה ממש ולא יהי' [יהיה] העולם מסתיר והיינו לפי שיהי' [שיהיה] הגילוי מבחי' המגביהי לשבת ע"כ הוא המשפילי כו' שיהי' [שיהיה] הגילוי לעולם ממש למטה.

Además, el significado de "Y te desposaré para Mí para siempre" (leolam) es que la revelación tendrá lugar realmente abajo, y el mundo no la ocultará. Esto se debe a que la revelación procederá del nivel de "Quien mora en las alturas"; por eso Él es "Quien se abaja", etc., de modo que la revelación tenga lugar en el mundo mismo (laolam), abajo.

וזהו ענין אהבת עולם אהבתנו כו' חמלה גדולה ויתרה כו' היינו בחינת וארשתיך לי ממש לעולם:

Y este es el sentido de "Con amor eterno nos has amado", etc., "con gran y abundante compasión", etc.: es el nivel de "Y te desposaré para Mí para siempre" en sentido literal.

16 ד' והרמ"ז [והרב משה זכות] פ' תרומה (דקל"ד ע"ב) ע"פ ויקחו לי תרומה פי' לי היינו חכמה עילאה שהוא נשמת כל העולמות כו'

4. Y el Ramaz, sobre la parashá Terumá (folio 134b), explica respecto de [el versículo] "Y tomarán para Mí (li) una ofrenda" que li alude a Jojmá suprema, que es el alma de todos los mundos, etc.;

ולכן כל מקום שנאמר לי קיים לעולם כו' והוא שם ע"ב [שם ע"ב] שעיקרו ד' יודיין גימטריא לי, ועמ"ש מענין ד' יודיין אלו בביאור ע"פ ומספר את רובע ישראל.

y por eso, dondequiera que se dice li, perdura para siempre, etc.; y esto es el Nombre de setenta y dos (AB), cuya esencia son cuatro yud, cuyo valor numérico es li. Véase también lo escrito acerca de estas cuatro yud en la explicación sobre [el versículo] "o contó la cuarta parte de Israel".

ויש לפרש לפי זה [לפי זה] ענין וארשתיך לי ע"ד מ"ש האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] בפי הפסוק ביום ההוא יהיה שלעתיד יהיו זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] שהם ו"ה במדרגת או"א [אבא ואימא] ממש הנקי י"ה וזהו בחי יהיה נמצא כנס"י [כנסת ישראל] שהיא בחינת ה' תתאה.

Y, según esto, puede interpretarse el sentido de "Y te desposaré para Mí" a partir de lo que dice el Arizal al explicar el versículo "En aquel día será (yihyeh)": en el Futuro, Zeir Anpín y Nukvá, que son vav-hei, estarán en el rango de Aba e Ima mismos, llamados yud-hei; este es el nivel de yihyeh. De ello resulta que la Congregación de Israel, que es el nivel de la hei inferior,

תקבל מבחי"י יו"ד שהוא חכמה עילאה ממש (ועמ"ש בפי חיי שרה סד"ה יגלה לן טעמיה).

recibirá del nivel de la yud, que es Jojmá suprema misma (véase también lo escrito en la parashá Jaiei Sará, al final del discurso que comienza "Que nos revele su razón").

והיינו כי פי כנס"י [כנסת ישראל] היינו שמקבלת מישראל דלעילא וישראל היינו לי ראש אך יש בחי ישראל זוטא וישראל סבא וכמ"ש סד"ה ואלה שמות בני"י [בני ישראל] דישראל זוטא

Es decir, el significado de "Congregación de Israel" es que recibe del Israel de arriba, e Israel significa li rosh ("una cabeza para Mí"). Sin embargo, existe el nivel de Yisrael Zuta (el Israel menor) y el de Yisrael Saba (el Israel anciano), como está escrito al final del discurso que comienza "Y estos son los nombres de los hijos de Israel": que Yisrael Zuta

היינו המשכת ח"ע [חכמה עילאה] שנמשך ומתפשט בהמדות אך לעתיד יהיה גילוי עצמיות חכמה עילאה עדן העליון כו'

es la Jojmá suprema que se prolonga y se extiende en los atributos emocionales (midot); pero en el Futuro se revelará la esencia de Jojmá suprema, el Edén supremo, etc.;

ישראל סבא לי ראש ממש ועמ"ש מזה בביאור ע"פ אני ה' אלקיכם דפרשה ציצית ועמ"ש [ועיין מה שכתוב שם] מענין מ"ש בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה שבחינת תורת ה' הוא תורה שלמעלה שיתגלה לעי"ל [לעתיד לבוא]

Yisrael Saba es li rosh en sentido pleno. Véase también lo escrito sobre esto en la explicación de [el versículo] "Yo soy Havaíá, su D'os", en el pasaje de tzitzit; y véase allí lo escrito acerca de "Su deleite está en la Torá de Havaíá, y en su Torá medita": que el nivel de "la Torá de Havaíá" es la Torá de arriba, que se revelará en el Futuro,

והיינו ע"י עסק התורה שלפנינו שהיא כלי לגילוי זה וכן עדי"ז במצות שיש ב' בחי' חסד כו' ע"ש וזהו ענין קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך.

y esto ocurre mediante el estudio de la Torá que tenemos ante nosotros, que es una vasija para esta revelación; y de manera análoga, también en las mitzvot hay dos niveles de Jésed, etc.; véase allí. Este es el sentido de "Santifícenos con Tus mandamientos y concédenos nuestra porción en Tu Torá".

בתורתך היא תורת ה' שיתגלה לע"ל [לעתיד לבוא] ע"י עסק התורה עכשיו ועז"נ [ועל זה נאמר] וארשתיך לי כו' וידעת את ה':

"En Tu Torá": esta es "la Torá de Havaíá", que será revelada en el Tiempo Venidero mediante el estudio de la Torá en el presente. Y acerca de esto está dicho: "Te desposaré conmigo", etc., "y conocerás a Havaíá".

LikuteiTorah.com
LA PARASHÁ JASÍDICA

Sobre esta edición

Esta edición contiene el texto hebreo y la traducción al español.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Nuestra traducción al español, hecha de nuestra traducción inglesa del hebreo, sin las notas de Kehot: CC BY 4.0.

Esta edición en su conjunto: CC BY-NC 4.0. Puede copiarse, imprimirse y compartirse libremente, citando a Kehot Publication Society y likuteitorah.com; no puede venderse. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

La traducción al español se hizo desde la edición en inglés de likuteitorah.com con ayuda de IA (openai/gpt-6-luna-pro:batch), con el hebreo al lado para cotejar; todavía no la revisó un editor humano. Coteja con el hebreo todo lo importante.

El Rebe pidió que los maamarim de la parashá de la semana, la «Parashá jasídica», se estudien durante esa semana, repartidos en sus siete días (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Por qué estudiarla y las brajot del Rebe: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Un proyecto gratuito y sin fines de lucro; aquí no se vende nada. Sin afiliación con Kehot, Sefaria ni la Biblioteca de Lubavitch. © likuteitorah.com

De likuteitorah.com/es/likutei-torah/bamidbar/10/

DEDICADO EN HONOR DE

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

El padre del Rebe, Reb Levi Itzjak